

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

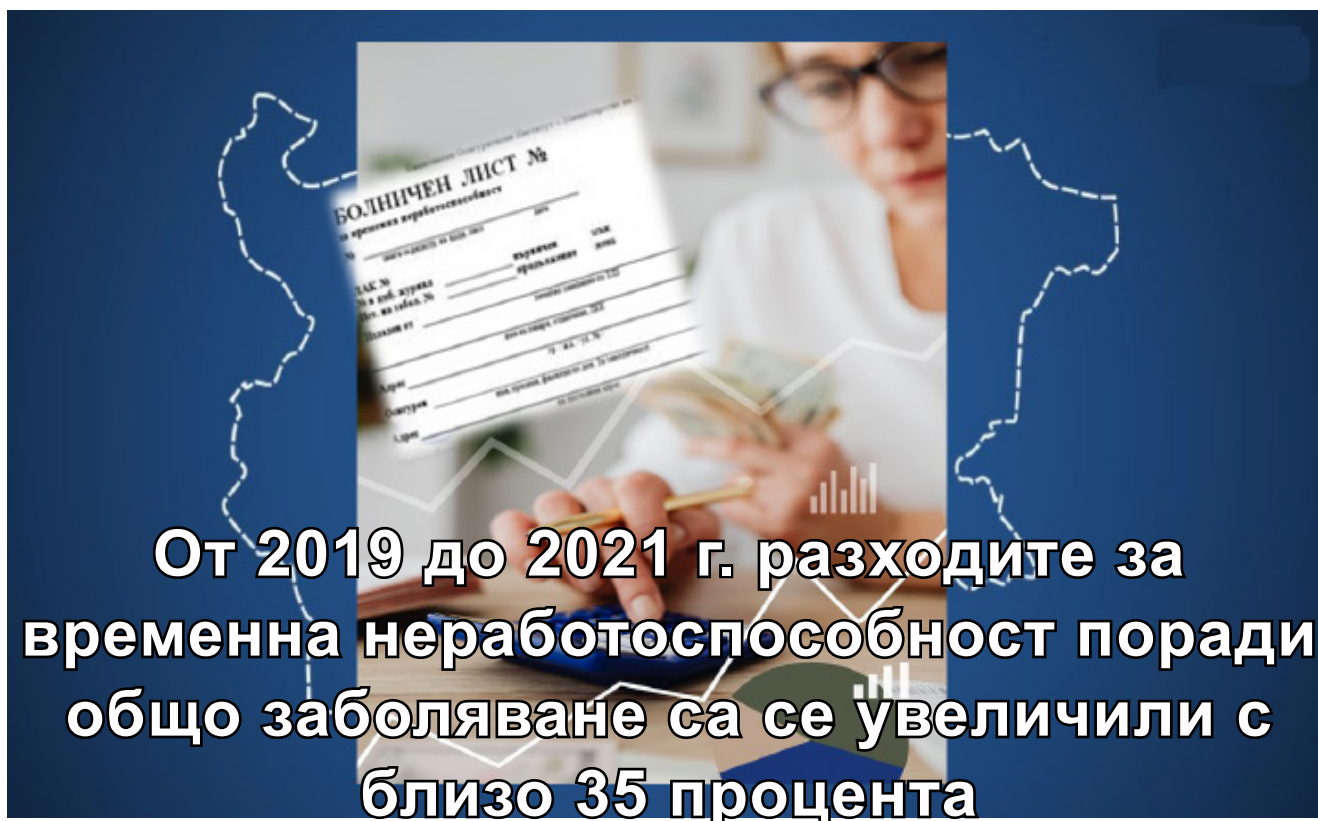
ГОДИНА XXII, Брой 2, 2022

web: www.nssi.bg

Съдържание

От 2019 до 2021 г. разходите за временна неработоспособност поради общо заболяване са се увеличили с близо 35 процента.....	3
Изплатената сума в подкрепа на заетостта наближава 2 милиарда лева.....	13
Жена започва работа на полето в деня, когато ражда детето си.....	18
Нов архивен център ускорява дигитализацията на наличната в НОИ трудово-правна документация.....	21
НОИ представи виждането си за последиците от пандемията на форум на МАСО.....	23

Три години COVID-19

Вследствие от пандемията броят на изплатените от ДОО работни дни на лица заради гледане на болен и карантина е нараснал повече от 4 пъти

Паричните обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване заемат най-голям дял в разходите на фонд „Общо заболяване и майчинство“ (ОЗМ). Представеният анализ на основните показатели се основава на данни от информационната система на Националния осигурителен институт (НОИ) за изплащаните парични обезщетения и помощи по Кодекса за социално осигуряване (КСО), персоналният регистър на осигурените лица и официални статистически данни. Данните от информационната система на НОИ се основават на подадените болнични листове по реда на Наредбата за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им и са за издадените с начална дата в периода между 1 януари и 31 декември на съответната година листове.

Информацията касае случаите на изплатено от държавното обществено осигуряване (ДОО) парично обезщетение при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване, в т. ч.: временна неработоспособност поради общо заболяване; временна неработоспособност поради нетрудови злополуки; временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина; санаторно-курортно лечение поради общо заболяване и трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради общо заболяване.

Основната цел на настоящия материал е да изследва и да представи в динамика ключови показатели, характеризирани временната неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване на осигурените лица във фонд „Общо заболяване и майчинство“ (ОЗМ) за периода 2019-2021 г.

Обект на анализа са следните показатели, които показват състоянието и динамиката на изплатените парични обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване от средствата на държавното обществено осигуряване: разходи за парични обезщетения – общо и по видове; брой на осигурените лица във фонд ОЗМ; брой на издадените болнични листове и изплатените работни дни от ДОО; брой на лицата с изплатено поне едно обезщетение през съответната година и размер на паричното обезщетение.

Кратък обзор на основните икономически, демографски и социални показатели за периода 2019-2021 г.

Икономиката на страната за периода преди 2020 г. се характеризира с устойчиво развитие и ниска инфлация. Брутният вътрешен продукт по съпоставими цени на предходната година отбелязва нарастване от 3,4 на сто¹ за 2019 г. Разпространението на пандемията от COVID-19 през 2020 г. и въведените протоепидемични мерки породиха значителни негативни ефекти и рязко промениха динамиката на икономическата активност в страната. По-строги мерки за ограничаване на разпространението на коронавируса бяха наложени в края на първото и през второто тримесечие на 2020 г., последвано от частичното им смекчаване през третото тримесечие и ново затягане в края на годината. В резултат, растежът на реалния БВП през първото тримесечие на годината се забави до 0,4%, последвано от силен спад (-10,1%) през второто, частично възстановяване на икономическата активност с 4,3% през третото тримесечие и ново забавяне на верижния растеж в края на годината до 2,2%. За цялата 2020 г. реалният БВП се понижи с 4,4%. През 2021 г. икономическата активност в страната следваше тенденция към плавно възстановяване и общо за годината растежът възлезе на 4,2%, като най-висок принос за нарастването на икономическата активност имаше частното потребление. Икономическото възстановяване беше неравномерно по региони и икономически сектори, като върху темповете му влияеха затягането и смекчаването на протоепидемичните мерки, стимулиращите фискални и парични политики.

Средногодишната инфлация в страната, отчетена по хармонизирания индекс на потребителските цени за периода, е между 1,2% за 2020 г. и 2,8% за 2021 г.²

Демографската ситуация се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението. Ниската раждаемост и високото равнище на общата смъртност водят до трайна тенденция на отрицателен естествен прираст на населението с чувствителни различия между градовете и селата. Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. За периода 2019-2021 г. общо населението на страната намалява със 112,5 хил. души³, което се дължи изцяло на намаление на населението в трудоспособна възраст.

Динамиката на пазара на труда следваше цикъла на икономическото развитие. Отслабването на икономическата активност в страната през 2020 г. доведе до прекъсване на благоприятните тенденции на повишена заетост и ниска безработица, които бяха наблюдавани през последните години. По информация от Наблюдението на работната сила на НСИ равнището на безработица се повиши до 5,2% средно за 2020 г. (при 4,3% през 2019 г.), докато данните на Агенцията по заетостта отчетоха повишение на равнището на регистрираната безработица до 7,4% средно за 2020 г. (при 5,6% през 2019 г.). В резултат от намалението на броя на лицата в работната сила и преминаването на част от активните лица към неактивност, коефициентът на икономическа активност във възрастовата група 15-64 години се понижи до 72,2%. През 2021 г. условията на пазара на труда започнаха да се подобряват, подкрепени от постепенното възстановяване на икономическата активност в страната и от продължаващото действие на въведените през предходната година мерки за запазване на заетостта. Повишение бе отчетено при заетите лица в икономиката съответно с 0,2%. За растежа на заетите основен принос имаха секторът на услугите и в по-малка степен промишлеността и строителството, докато спадът на самонаетите лица в селското стопанство ограничи нарастването на общия брой на заетите за годината. По данни на Агенцията по заетостта равнището на регистрираната безработица се понижи до 5,5% през 2021 г. (при 7,4% през 2020 г.).

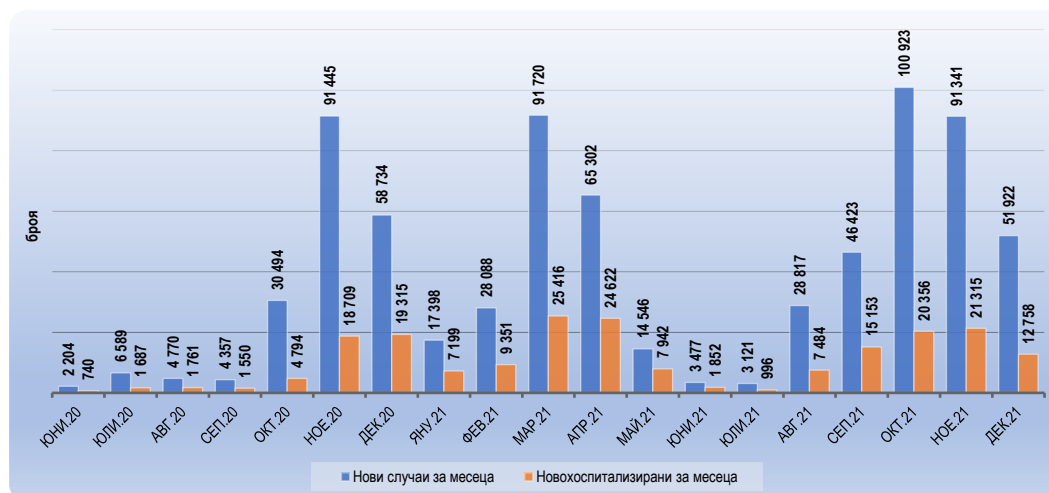
По данни на Министерство на здравеопазването до 31 декември 2021 г. през страната ни са преминали четири COVID-19 вълни, като последните три са с по-сериозен натиск както върху здравната ни система, така и върху държавното обществено осигуряване. Видно от фигура № 1 за времето от юни 2020 г. до декември 2021 г. се наблюдава силно нарастване както на броя на новозаразените лица⁴ с COVID-19, така и на броя на новохоспитализираните лица с това заболяване. Броят на новооткритите случаи през 2020 г. е 198 593, а на новохоспитализираните – 48 556. За 2021 г. новооткритите случаи са 2,7 пъти повече (543 078 бр.) в сравнение с предходната година, а новохоспитализираните – 3,2 пъти повече (154 444 бр.). Разпространението на COVID-19 доведе и до ръст на отпусканите обезщетения при временна неработоспособност поради общо заболяване и при гледане на болен член от семейството и карантина като основна мярка за гарантиране защита на доходите на болните и на контактните на тях лица, подлежащи на карантина.

¹ По данни на НСИ.

² По данни на НСИ.

³ По данни на НСИ.

⁴ По данни на Единния информационен портал, официален източник на информацията относно мерките за борба с разпространението на COVID-19 в България, включително здравните, икономическите и социалните последици от епидемията.

Фиг. 1: Месечна динамика на новооткритите заразени и новохоспитализираните лица с COVID-19 в периода от м. юни 2020 г. до м. декември 2021 г.

Динамика на основните показатели, характеризиращи временната неработоспособност и временно намалената работоспособност поради общо заболяване

За периода 2019-2021 г. в нормативната уредба, касаеща определяне правото, размера и срока за изплащане на паричните обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване, не са настъпили съществени промени. Въведената през 2020 г. и продължила през цялата 2021 г. епидемична обстановка в страната наложи изменения в Наредбата за медицинската експертиза и Правилника за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи във връзка с уреждане въпросите с поставянето на големи групи хора в режим на карантина. С промяната (в сила от 17.08.2021 г.) се създадох условия за облекчен режим при издаването на болничен лист с причина „карантина“. Въведе се изключение от общото правило за максимална продължителност на отпуска поради временна неработоспособност и се предостави възможност за издаването му от лекуващия лекар, независимо от броя на дните във временна неработоспособност на лицето към конкретния момент. Промяната касае и максимално разрешен брой дни отпуск поради временна неработоспособност от ЛКК без разрешение на ТЕЛК от 180 дни без прекъсване и 360 дни с прекъсване в настоящата и две предходни години.

През периода 2019-2021 г. продължи тенденцията на повишаване на разходите на ДОО за изплащане на паричните обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване. Информация за основните показатели, характеризиращи тези процеси, е представена в таблица № 1.

През 2021 г. разходите за тези обезщетения са в размер на 797 547,7 хил. лв. и са с 204 706,6 хил. лв. (или с 34,5 на сто) повече спрямо 2019 г. и със 111 938,9 хил. лв. (с 16,3 на сто) повече спрямо 2020 г.

Увеличението на разходите за парични обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност се дължи на:

- Увеличението в броя на лицата с платени обезщетения от ДОО с 29,1 на сто, при намаляващ средномесечен брой осигурени лица за фонд „Общо заболяване и майчинство“ с приблизително 80,0 хил. души за периода. Броят на лицата, на които е начислено поне едно парично обезщетение, е нараснал с 283,2 хил. души – от 972,9 хил. души през 2019 г. на 1 256,1 хил. души през 2021 г.;
- Ръстът в броя на изплатените от ДОО работни дни – от 17,3 млн. дни до близо 19,0 млн. дни. Нарастването за периода е с 1,7 млн. работни дни или с 10,0 на сто;
- Нарастването на общия брой издадени през 2021 г. (2 821,8 хил.) болнични листове – с 6,2 на сто спрямо 2020 г. и с 4,1 на сто спрямо 2019 г. (2 710,6 хил.);
- Нарастването на общия брой издадени през 2021 г. (2 346,1 хил.) болнични листове, по които има плащане от ДОО – с 6,7 на сто спрямо 2020 г. и с 13,8 на сто спрямо 2019 г. (2 061,3 хил.);
- Ръста на среднодневния размер на паричните обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване – от 34,36 лв. на ден през 2019 г. на 42,03 лв. през 2021 г., или с 22,3 на сто.

Общо декларираните от работодателите като изплатени на осигурените от тях лица работни дни във временна

неработоспособност (общо за всички причини) нарастват от 5,6 млн. работни дни през 2019 г. до почти 5,9 млн. работни дни през 2021 г. За изследвания период нарастването е с 289,9 хил. работни дни или с 5,2 на сто. През 2020 г. е отчетено слабо понижение на изплатените работни дни от работодател с 1,7 на сто спрямо 2019 г., което се дължи основно на факта, че през годината намалява общият брой на осигурените лица във фонд „Общо заболяване и майчинство“ – от 2 615,6 хил. осигурени лица през 2019 г. (средномесечно) до около 2 490,9 хил. осигурени лица през 2020 г. и 2 535,6 хил. осигурени лица през 2021 г. (Таблица № 1).

Таблица 1: Основни показатели за изплатените от ДОО парични обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване за периода 2019-2021 г.

Показател	Мерна единица	2019 г.	2020 г.	2021 г.
Разходи за парични обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване	хил. лв.	592 841,1	685 608,8	797 547,7
изменение спрямо предходната година	%	-	15,6%	16,3%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	15,6%	34,5%
Брой лица с платени обезщетения от ДОО (за периода)	бр.	972 920	1 127 106	1 256 076
изменение спрямо предходната година	%	-	15,8%	11,4%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	15,8%	29,1%
Средномесечен брой осигурени лица за фонд "Общо заболяване и майчинство"	бр.	2 615 582	2 490 932	2 535 618
изменение спрямо предходната година	%	-	-4,8%	1,8%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	-4,8%	-3,1%
Брой издадени през съответната година болнични листове с причина общо заболяване	бр.	2 710 578	2 657 525	2 821 824
изменение спрямо предходната година	%	-	-2,0%	6,2%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	-2,0%	4,1%
Изплатени работни дни от работодател при временна неработоспособност за ОЗМ (общо за всички причини)	бр.	5 569 325	5 475 680	5 859 270
изменение спрямо предходната година	%	-	-1,7%	7,0%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	-1,7%	5,2%
Брой издадени през съответната година болнични листове с причина общо заболяване, по които има плащане от ДОО	бр.	2 061 300	2 197 865	2 346 099
изменение спрямо предходната година	%	-	6,6%	6,7%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	6,6%	13,8%
Изплатени работни дни от ДОО	бр.	17 252 317	17 564 352	18 975 092
изменение спрямо предходната година	%	-	1,8%	8,0%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	1,8%	10,0%
Среднодневен размер на обезщетението	лв.	34,36	39,03	42,03
изменение спрямо предходната година	%	-	13,6%	7,7%
изменение спрямо 2019 г.	%	-	13,6%	22,3%

Забележка: Показателят „Брой лица с платени обезщетения от ДОО“ показва съвкупността от лица, на които през съответния период е начислено поне едно парично обезщетение от съответния вид. Елиминирано е двойното броене в случаите, когато едно и също лице е получило парично обезщетение през повече от един месец в рамките на периода.

Структура на разходите по видове парични обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване.

Анализирайки структурата на разходите по видове парични обезщетения (Таблица № 2) през разглеждания период се наблюдава както нарастване на средствата за изплащане на обезщетенията при временна неработоспособност поради общо заболяване, обезщетенията при временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина и при обезщетенията при временна неработоспособност поради нетрудови злополуки, така и промени в структурно отношение.

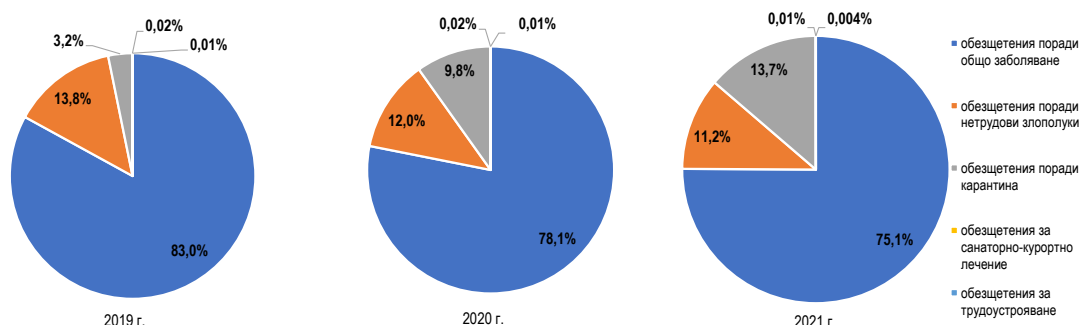
Таблица. 2: Разходи за парични обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване за периода 2019 – 2021 г.

Показател	Мерна единица	2019 г.	2020 г.	2021 г.	Темп на прираст спрямо 2019 г. (%)	Темп на прираст спрямо 2020 г. (%)
Разходи за парични обезщетения при временна неработоспособност поради общо заболяване	хил. лв.	491 952,0	535 599,7	598 837,0	21,7%	11,8%
брой лица с плащане от ДОО	бр.	770 394	799 462	797 813	3,6%	-0,2%
брой болнични листове с плащане от ДОО	бр.	1 685 830	1 708 599	1 682 034	-0,2%	-1,6%
общо изплатени от ДОО работни дни	хил. дни	14 360,1	13 923,2	14 431,7	0,5%	3,7%
среднодневно парично обезщетение	лв.	34,26	38,47	41,49	21,1%	7,9%
Разходи за парични обезщетения при временна неработоспособност поради нетрудови злополуки	хил. лв.	81 905,5	82 427,6	89 440,4	9,2%	8,5%
брой лица с плащане от ДОО	бр.	97 313	87 957	90 797	-6,7%	3,2%
брой болнични листове с плащане от ДОО	бр.	187 430	170 234	172 463	-8,0%	1,3%
общо изплатени от ДОО работни дни	хил. дни	2 328,1	2 122,7	2 140,1	-8,1%	0,8%
среднодневно парично обезщетение	лв.	35,18	38,83	41,79	18,8%	7,6%
Разходи за парични обезщетения при временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	хил. лв.	18 819,2	67 435,6	109 125,1	479,9%	61,8%
брой лица с плащане от ДОО	бр.	104 742	239 315	367 122	250,5%	53,4%
брой болнични листове с плащане от ДОО	бр.	187 544	318 650	491 246	161,9%	54,2%
общо изплатени от ДОО работни дни	хил. дни	559,3	1 514,9	2 399,6	329,1%	58,4%
среднодневно парично обезщетение	лв.	33,65	44,52	45,48	35,2%	2,2%
Разходи за парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради общо заболяване	хил. лв.	120,5	120,5	113,7	-5,7%	-5,7%
брой лица с плащане от ДОО	бр.	419	336	321	-23,4%	-4,5%
брой болнични листове с плащане от ДОО	бр.	444	347	332	-25,2%	-4,3%
общо изплатени от ДОО работни дни	хил. дни	3,1	2,3	2,4	-22,4%	3,7%
среднодневно парично обезщетение	лв.	39,49	42,99	48,01	21,6%	11,7%
Разходи за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради общо заболяване	хил. лв.	43,8	43,8	31,5	-28,1%	-28,1%
брой лица с плащане от ДОО	бр.	52	36	23	-55,8%	-36,1%
брой болнични листове с плащане от ДОО	бр.	52	36	24	-53,8%	-33,3%
общо изплатени от ДОО работни дни	хил. дни	1,9	1,3	1,2	-33,6%	-6,5%
среднодневно парично обезщетение	лв.	23,40	35,88	25,33	8,3%	-29,4%

Забележка: Показателят „Брой лица с плащане от ДОО“ показва съвкупността от лица, на които през съответния период е начислено поне едно парично обезщетение от съответния вид. Елиминирано е двойното броене в случаите, когато едно и също лице е получило парично обезщетение през повече от един месец в рамките на периода.

Най-голям дял (между 83,0% през 2019 г. и 75,1% през 2021 г.) в структурата на разходите по видове парични обезщетения заемат разходите за обезщетения при временна неработоспособност поради общо заболяване (фигура № 2). През 2021 г. средствата (598,8 млн. лв.) нарастват с 21,7 на сто (или със 106,9 млн. лв.) спрямо 2019 г. и с 11,8 на сто (или с 63,2 млн. лв.) спрямо 2020 г.

Фиг. 2 Структура на разходите по вид на паричното обезщетение през 2019 г., 2020 г. и 2021 г.

Увеличението на разходите за парични обезщетения при временна неработоспособност поради общо заболяване се дължи на:

- Нарастване в броя на лицата с платено обезщетение от ДОО с 3,6 на сто спрямо 2019 г. Броят на лицата, на които е начислено поне едно парично обезщетение от този вид, е нараснал с 27,4 хил. души – от 770,4 хил. души през 2019 г. на 797,8 хил. души през 2021 г.;
- Ръст на изплатените от ДОО работни дни с 0,5 на сто спрямо 2019 г. – от 14 360,1 хил. дни през 2019 г. до 14 431,7 хил. дни през 2021 г., като едновременно с това е отчетен спад в броя на болничните листове с 0,2 на сто през разглеждания период;
- Ръст на среднодневния размер на паричното обезщетение при временна неработоспособност поради общо заболяване с 21,1 на сто – от 34,26 лв. на ден през 2019 г. на 41,49 лв. през 2021 г. Повишаването на среднодневния размер е основната причина за увеличението на разходите за този вид парично обезщетение.

На второ място в структурата на разходите по видове парични обезщетения традиционно (с изключение на 2021 г.) следват разходите за изплащане на паричните обезщетения при временна неработоспособност поради нетрудови злополуки с дял между 13,8% през 2019 г. и 11,2% през 2021 г. Темпът на нарастване на разходите за периода при този вид обезщетение е с 9,2 на сто (или със 7,5 млн. лв.) спрямо 2019 г. и с 8,5 на сто спрямо 2020 г. Увеличението на разходите се дължи основно на нарастването с 18,8 на сто на среднодневния размер на паричното обезщетение (от 35,18 лв. през 2019 г. на 41,79 лв. през 2021 г.), докато броят на лицата с плащане от ДОО, на болничните листове и на изплатените работни дни намалява за периода.

Интерес представляват разходите за изплащане на парични обезщетения при временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина. Ръстът на разходите за този вид обезщетения (фигура № 3) следва темпа на разпространение на COVID-19 за периода 2020-2021 г. Техният дял в структурата на разходите по видове парични обезщетения се изменя както следва: 3,2% през 2019 г., 9,8% през 2020 г. и 13,7% през 2021 г. За разглеждания период нарастването на разходите е 5,8 пъти, или от 18,8 млн. лв. през 2019 г. до 109,1 млн. лв. през 2021 г.

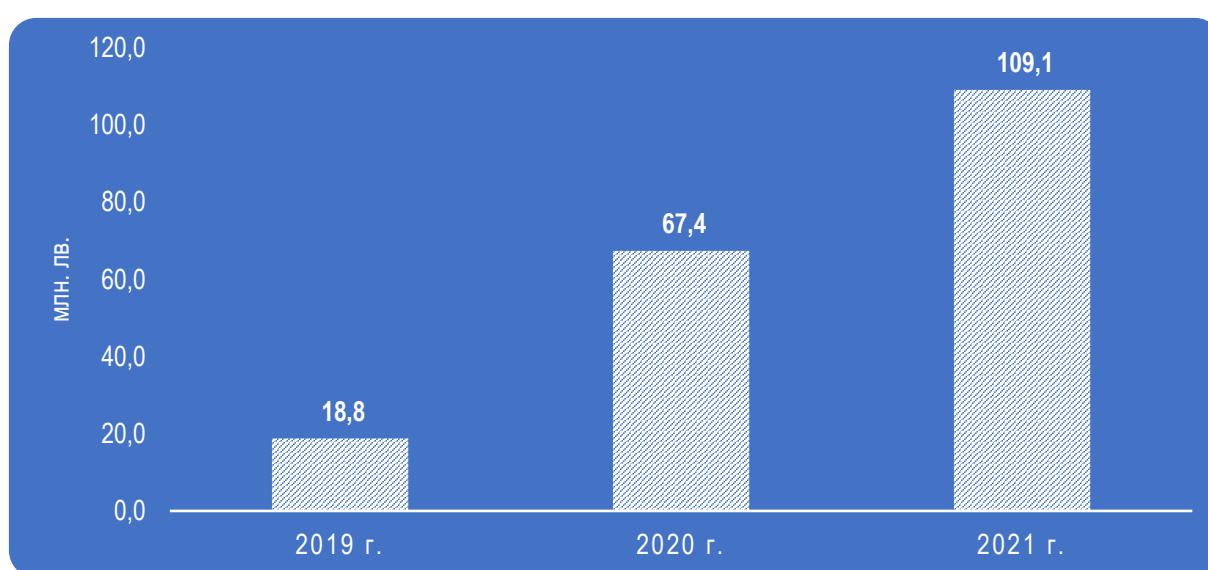
Тази група се отличава от останалите с най-голяма динамика, която се дължи на:

- Увеличение 4,3 пъти на броя на изплатените от ДОО работни дни на лицата с обезщетения при временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина – от 559,3 хил. работни дни през 2019 г., на 1 514,9 хил. работни дни през 2020 г., до 2 399,6 хил. работни дни през 2021 г. Повишението на изплатените работни дни е в резултат на високата заболяемост и разпространението с изключително бързи темпове на COVID-19 и поставянето под карантина както на заболелите, така и на контактните лица (фигура № 1).

- Нарастване с 3,5 пъти на броя на лицата с платени обезщетения от ДОО – от 104,7 хил. души през 2019 г. на 367,1 хил. души през 2021 г.;
- Нарастване 2,6 пъти на броя на издадените болнични листове с причина карантина, по които има плащане от ДОО – от 187,5 хил. болнични листове през 2019 г. до 491,2 хил. болнични листове през 2021 г.;
- Ръст от 35,2 на сто (или с 11,83 лв. на ден) на среднодневния размер на паричното обезщетение при временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина – от 33,65 лв. на ден през 2019 г. на 45,48 лв. през 2021 г.

В структурата на разходите (фигура № 2) с най-малък дял са разходите за паричните обезщетения за санаторно-курортно лечение поради общо заболяване (с дял между 0,02% през 2019 г. и 0,01% през 2021 г.) и за обезщетенията за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради общо заболяване (с дял между 0,01% през 2019 г. и 0,004% през 2021 г.). В тези две групи разходи е налице спад на изплатените суми, съответно с 5,7 на сто за обезщетения за санаторно-курортно лечение и с 28,1 на сто за обезщетенията за трудоустрояване.

Фиг. 3 Динамика на разходите за парични обезщетения при временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2019 – 2021 г.

Структура на издадените болнични листове при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване

Разпределението по териториален признак показва, че с най-голям дял от лицата с изплатено обезщетение при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност за общо заболяване са лицата, получили такова обезщетение от ТП на НОИ София-град – близо 1/3 от получателите на този вид обезщетения. Следват ТП на НОИ Пловдив (10,6% за 2021 г.), Варна (6,3%), Стара Загора (5,1%), Бургас (4,5%) и т.н. Същата е ситуацията и с разпределението на болничните листове с плащане от ДОО. На първо място е ТП на НОИ София-град с платени 720,9 хил. листове за 2021 г. или 30,7% от всички болнични листове с плащане от ДОО, следвано от ТП на НОИ Пловдив (253,5 хил. или 10,8%), Варна (142,1 хил. бр. или 6,1%), Стара Загора (127,4 хил. или 5,4%) и Бургас (103,5 хил. или 4,4%). Тези пет териториални поделения имат най-голям принос в ръста, отчетен за разглеждания период, на болничните листове (принос от 65,4% от ръста в общ размер на 284,8 хил. болнични листове), на изплатените работни дни в отпуск по болест (принос от 76,0% от ръста в общ размер на 1 309,3 хил. изплатени работни дни) и на извършения разход за този вид обезщетения (принос от 63,7% от ръста в общ размер на 130 319,7 хил. лв.). Посочените области са с най-голяма концентрация на лечебни заведения и са с най-висока степен на икономическо развитие.

При всички възрастови групи се отчита повишение на стойностите на показателите, характеризиращи изплатените обезщетения при временна неработоспособност и временно намалената работоспособност поради общо заболяване.

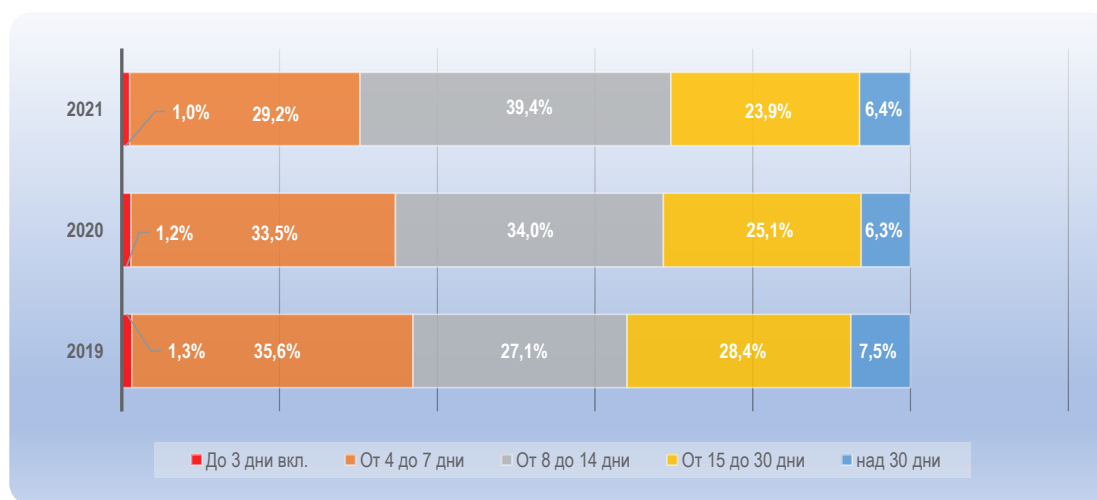
Най-голямо увеличение в процентно изражение на издадените болнични листове с плащане от ДОО, изплатената сума за тях и на платените работни дни за периода 2019-2021 г. се отчита при най-високите възрастови групи – 45-54 г., 55-64 г. и 65 и повече години. На тези три възрастови групи се дължи 71,2% (с 202,8 хил.) от нарастването на болничните листове с плащане от ДОО, 66,5% (със 136 104,1 хил. лв.) от нарастването на извършения разход по тях и 79,6% (с 1 370,5 хил.) от ръста на изплатените работни дни в отпуск по болест. По-възрастните поколения като цяло са с по-лош здравен статус и в допълнение към този факт разпространението на заболяването COVID-19 засегна в по-голяма степен икономически активното население на възраст над 45 години. По-възрастните работници са и с по-висок осигурителен доход от по-младите, което води и до увеличение в общата среднодневната сума за 2021 г. (42,03 лв.) спрямо 2019 г. (34,36 лв.). Среднодневният размер на обезщетението на 45-54-годишните се е увеличило с 23,2 на сто (от 35,50 лв. за 2019 г. на 43,73 лв. за 2021 г.), на 55-64 годишните с 23,9 на сто (от 34,06 лв. на 42,21 лв.), а на лицата на 65 и повече години – с 24,3 на сто (от 29,45 лв. на 36,61 лв.).

Над 80% от болничните листове с плащане от ДОО през 2021 г. са издадени от лечебни заведения от извънболничната помощ (индивидуални и групови, специализирани и неспециализирани извънболнични практики, медицински, дентални, диагностично-консултативни центрове и т.н.). На този тип заведения се дължи и 70,7% от изплатената сума и 70,8% от изплатените работни дни за 2021 г. За разглеждания период броят на болничните листове, издадени от заведенията в извънболничната помощ се е увеличил с 333,2 хил. болнични листове (с 20,7 на сто), извършеният разход за тях е нараснал със 169 676,1 хил. лв. (с 43,1 на сто), а броят на платените дни в отпуск по болест се е увеличил с 1 945,5 хил. дни (с 16,9 на сто). Среднодневният размер на тази съвкупност за 2021 г. е 41,96 лв., при 34,30 лв. за 2019 г. Обратната ситуация се наблюдава при лечебните заведения от болничната помощ (специализирани и многопрофилни болници, диспансери и др.). При тях е налице спад с 48,4 хил. (с 10,7 на сто) на издадените болнични листове с плащане от ДОО и с 222,8 хил. (с 3,9 на сто) на изплатените работни дни. Въпреки това, през 2021 г. се отчита ръст в изразходваната сума в размер на 35 030,5 хил. лв. (със 17,6 на сто) спрямо 2019 г., което се дължи на увеличил се с 22,3 на сто среднодневен размер на обезщетението, изплатено по болнични листове, издадени от тази група медицински заведения.

В разпределението по диагнози на първо място през 2021 г. са издадените болнични листове с диагноза „COVID-19 – Идентифициран вирус“ с 283,5 хил. листове със средна продължителност от 17,6 дни. Те заемат дял от 10,1% от всички издадени болнични листове през годината. Следват болничните листове (б. л.) с диагноза „Остра инфекция на горните дихателни пътища, неуточнена“ – 193,9 хил. б. л. (дял от 6,9%) с продължителност от 5,1 дни, диагноза „Вирусна инфекция, неуточнена“ – 179,6 хил. б. л. (6,4%) с продължителност от 5,2 дни, диагноза „Остър бронхит, неуточнен“ – 144,3 хил. б. л. (5,1%) с продължителност от 8,5 дни, диагноза „Увреждания на междупрешленните дискове в поясния и другите отдели на гръбначния стълб с радикулопатия“ – 119,2 хил. б. л. (4,2%) с продължителност от 13,4 дни, диагноза „Заплашващ аборт“ – 76,6 хил. б. л. (2,7%) с продължителност от 28,0 дни, диагноза „COVID-19 – Неидентифициран вирус“ – 72,4 хил. б. л. (2,6%) с продължителност от 10,9 дни и т.н. Над 1/3 от болничните листове през 2021 г. са издадени във връзка със заболявания на горните и долните дихателни пътища, пневмонии, бронхити, вирусни инфекции и други подобни. В хода на пандемията, разпространила се в началото на 2020 г., Световната здравна организация въведе нови кодове в Международната статистическа класификация на болестите и проблемите, свързани със здравето (МКБ-10), с цел отчитане на COVID-19. Това са кодове U07.1 „COVID-19, идентифициран вирус“, както и U07.2 „COVID-19, неидентифициран вирус“. На заразените лица, както и на лицата с издаден болничен лист за карантина поради контакт със заразено с COVID-19 лице, които отговарят на условията за отпускане на парично обезщетение съгласно КСО, се отпуска такова обезщетение. Във връзка с горепосочените два кода през 2021 г. са издадени 355,9 хил. болнични листове, на които се пада дял от 12,6% от всички листове, като за сравнение през 2020 г. броят им е бил 146,1 хил. с дял от 5,5%.

За разглеждания период издадените болнични листове с плащане от ДОО се увеличават с 284,8 хил., което се дължи на ръста при издадените първични болнични листове и продължения на такива с продължителност между 8 и 14 дни. Нарастването в тези две групи е съществено спрямо 2019 г., като при първичните болнични листове е с 345,1 хил. или с 68,5 на сто, а при продълженията – с 20,4 хил. или с 36,9 на сто. Общият ефект от 365,5 хил. ръст на болничните листове с продължителност между 8 и 14 дни е компенсиран от спада, който се отчита при повечето от останалите групи. Най-голям спад в абсолютно изражение е налице при първичните болничните листове с продължителност между 4 и 7 дни (с 55,7 хил. по-малко) и при продълженията на болничните листове с продължителност между 15 и 30 дни (с 22,8 хил. по-малко).

Фиг. 4 Структура на болничните листове (първични и продължения) с плащане от ДОО по продължителност в периода 2019-2021 г.

За периода от 2019 до 2021 г. в структурата на издадените болнични листове и на изплатените работни дни по големината на предприятието, в което работи осигуреният, както и на самите предприятия, няма съществена промяна. На най-големите фирми (с персонал 500 и повече лица) принадлежи най-голям дял от издадените болнични листове с плащане от ДОО и от изплатените работни дни в отпуск по болест – съответно 45,4% и 41,9% за 2021 г. На тези предприятия се дължи 48,9% от нарастването на болничните листове и 56,7% от нарастването на изплатените дни, макар че техният дял е едва 1,7% от всички предприятия, в които работят лица с издаден болничен лист през годината. Средният брой дни на един болничен лист за тази група предприятия през 2021 г. е 7,5 дни, при 7,3 дни през 2020 г. Най-малките фирми (с персонал до 9 лица) са с най-голям дял в структурата на предприятията (37,1% за 2021 г.), но те имат дял от едва 6,5% от всички изплатени болнични листове и само 8,3% от изплатените работни дни. Те са с отрицателен принос за нарастването на болничните листове и изплатените дни за разглеждания период. За тази група предприятия болничните листове с плащане от ДОО намаляват с 0,5 хил., а изплатените дни – с 43,1 хил. Средният брой на изплатените дни на един болничен лист за най-малките предприятия през 2020 г. и през 2021 г. е 10,3 дни (10,5 дни за 2019 г.).

Както беше отбелязано, за разглеждания период структурата на фирмите, в които работят лицата с изплатени болнични листове, според големината им не се е променила съществено, но се наблюдава ръст при броя на по-малките фирми (с персонал до 9 лица, от 10 до 19 лица и от 20 до 49 лица), който се е увеличил в абсолютна стойност общо с 9 353 предприятия или с 8,0 на сто. За разлика от тях, броят на по-големите фирми (с персонал от 50 до 99 лица, от 100 до 249 лица, от 250 до 499 лица и над 499 лица) намалява общо с 999 предприятия или с 3,1 на сто.

***

В обобщение за периода 2019-2021 г. могат да бъдат направени следните изводи:

- Разходите за обезщетения при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване нарастват с 204 706,6 хил. лв. или с 34,5 на сто. Основен принос в това нарастване имат обезщетенията при временна неработоспособност поради общо заболяване и поради гледане на болен член от семейството и карантина, като разходите за последните нарастват неколкостранно (фигура № 3);
- Болничните листове с плащане от ДОО нарастват с 284,8 хил. или с 13,8 на сто, лицата с платено обезщетение от ДОО се увеличават с 283,2 хил. (с 29,1 на сто), въпреки спада в средномесечния брой на осигурените лица за фонд „Общо заболяване и майчинство“, а изплатените работни дни от ДОО отбелязват ръст от 1 722,8 хил. (с 10,0%). За нарастването на тези три показателя категорично с най-голям принос са обезщетенията при временна

неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина;

- Традиционно делът на болничните листове издадени във връзка със заболявания на горните и долните дихателни пътища, пневмонии, бронхити, вирусни инфекции и други подобни е висок, но само през 2021 г. издадените болнични листове с диагноза „COVID-19 – Идентифициран вирус“ заемат дял от 10,1% от всички издадени болнични листове през годината;

- Близко 80% от болничните листове с плащане от ДОО са издадени от лечебни заведения от извънболничната помощ. Останалите болнични листове са издадени от болници, диспансери и други медицински заведения от болничната помощ. Почти половината от изплатените болнични листове са издадени на лица, служители в големи предприятия с 500 и повече осигурени лица;

- Причината за нарастването на болничните листове, по които е налице плащане от ДОО, е нарастването на листовите (първични и продължения) с продължителност от 8 до 14 дни включително, за разлика от болничните с друга продължителност, които за коментирания период намаляват;

- Среднодневният размер на обезщетението при временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради общо заболяване се увеличава от 34,36 лв. на 42,03 лв. или с 22,3 на сто, като нарастване на среднодневната сума се отчита при всички видове обезщетения от тази група. Това е вследствие както на икономическите фактори и политиките по доходите водещи до увеличаването на доходите, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Общо заболяване и майчинство“ през последните години, така и вследствие на увеличаване на дела на получателите на обезщетения именно на осигурените от най-високодоходните групи.

Материалът е подготвен от екип на дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“

Изплатената сума в подкрепа на заетостта наближава 2 милиарда лева

Въведение

Настоящият анализ има за цел да представи актуална информация за изпълнението на т.нар. „мярка 60 на 40“. В него са представени данни за използвания финансов ресурс и за броя на подкрепените работодатели и включените работници и служители. Там, където е възможно, информацията е по месеци, икономически дейности, големина на предприятието или по други подходящи разрези.

В настоящия си дизайн мярката действа до 30 юни 2022 г., като последното удължаване (от март до юни 2022 г.) на периода на действието ѝ бе извършено през април 2022 г. с изменения в Постановление № 151 от 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на средства за запазване на заетостта на работници и служители след периоди на извънредното положение, обявено с Решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и извънредната епидемична обстановка, обявена с Решение № 325 и удължена с Решение № 378 на Министерския съвет от 2020 г. (ПМС № 151 от 2020 г.).

Средствата, които работодателите получават за запазване заетостта на наетите от тях работници и служители, са в размер на: (1) 50 на сто от размера на осигурителния доход за октомври 2021 г. и от дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя на всеки работник или служител при декларирано от работодателя намаление на приходите от продажби с не по-малко от 30 на сто; или (2) 60 на сто от размера на осигурителния доход за октомври 2021 г. и от дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя на всеки работник или служител при декларирано от работодателя намаление на приходите от продажби с не по-малко от 40 на сто.

За работодателите, получили подкрепа по реда на постановлението, остава задължението да запазят заетостта на работниците и служителите, за които са получили средства, за допълнителен период, равен на периода, за който са изплатени тези средства. Задължението не се прилага за работници и служители, осигурени в сектор I. „Хотелиерство и ресторантьорство“ и икономическа дейност с код 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, некласифициран другаде“, от Класификацията на икономическите дейности (КИД - 2008).

Финансов ресурс

За финансовото обезпечаване на изпълнението на мярката в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. са одобрени 300,0 млн. лв. Допълнителни около 131,9 млн. лв. бяха прехвърлени в сметка за чужди средства на НОИ в края на 2021 г. за извършване на плащания през 2022 г. С това общият финансов ресурс по мярката за 2022 г. възлиза на приблизително 431,9 млн. лв.

По оперативна информация към 23 юни 2022 г., от началото на годината по мярката са изплатени близо 234,2 млн. лв., по-голямата част от които са за плащания, дължими за ноември и декември 2021 г., януари, февруари, март и април 2022 г. Тепърва следва да бъдат извършвани плащанията, дължими за май и юни 2022 г.

По оперативна информация към 23 юни 2022 г., от старта ѝ през март 2020 г. до момента, по мярката са изплатени 1 931,3 млн. лв. Броят на подкрепените работодатели е 13 669, като те са получили средства за запазване на заетостта на 334 907 работници и служители. Елиминирано е броенето повече от веднъж, ако един и същ работодател или работник и служител са участвали в мярката за повече от един месец.

Подробна информация за изпълнението на мярката през 2020 г., 2021 г. и 2022 г. се съдържа в ежемесечните отчети на НОИ за извършените разходи във връзка с мерките за предотвратяване на разпространението на COVID-19 и лечението му, мерки за подкрепа на бизнеса и социални мерки. Отчетите от 2020 г. насам са достъпни на интернет страницата на НОИ.

Справочна информация за непосредствените резултати от изпълнението на мярката

В съответствие с промените в дизайна на мярката, свързани с фокусиране на подкрепата към работодателите, най-силно засегнати от пандемията на COVID-19, от една страна, и отчитайки подобряването на икономическата обстановка в страната - от друга, след май 2021 г. броят на подкрепените работодатели варира в порядъка на около две до три хиляди месечно.

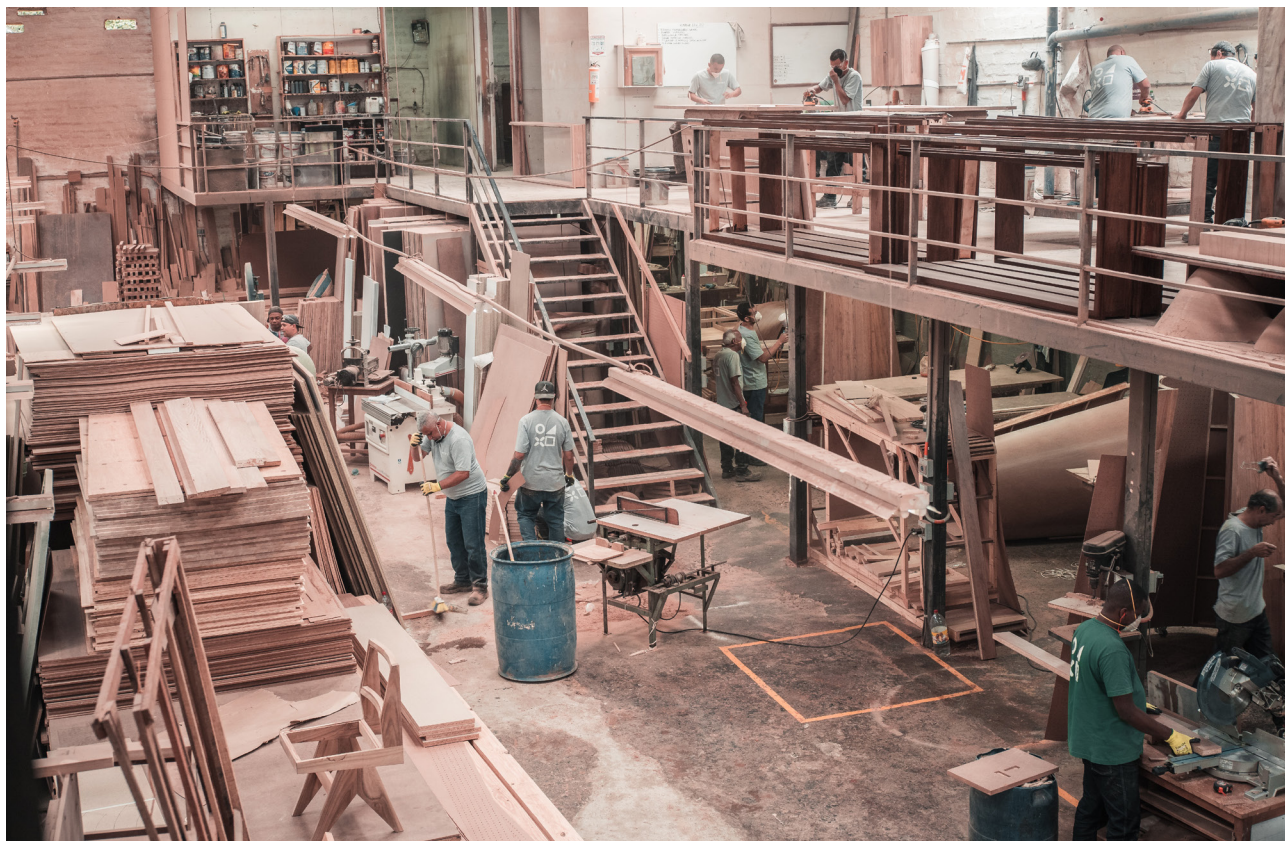

Таблица. 1: Брой работодатели, работници и служители и изплатени средства по месеци, за който сумата е дължима

Месец	Брой работодатели	Брой работници и служители	Изплатени средства (млн. лв.)
03.2020 г.	6 543	89 348	27,7
04.2020 г.	8 305	142 302	74,0
05.2020 г.	7 690	129 802	54,1
06.2020 г.	5 040	79 021	30,7
07.2020 г.	4 703	132 902	121,0
08.2020 г.	4 832	137 249	116,2
09.2020 г.	4 814	132 408	108,6
10.2020 г.	6 528	137 350	105,1
11.2020 г.	6 733	138 592	105,4
12.2020 г.	6 315	129 566	101,3
01.2021 г.	6 851	149 502	122,6
02.2021 г.	7 013	153 165	123,9
03.2021 г.	7 182	158 695	123,0
04.2021 г.	5 904	142 313	108,0
05.2021 г.	5 929	147 361	112,9
06.2021 г.	2 342	67 846	51,6
07.2021 г.	2 316	61 287	43,8
08.2021 г.	1 952	47 691	38,3
09.2021 г.	2 198	57 403	43,4
10.2021 г.	2 746	61 435	48,6
11.2021 г.	2 928	72 547	55,4
12.2021 г.	2 543	47 224	35,7
01.2022 г.	3 134	65 499	50,6
02.2022 г.	3 167	57 785	44,6
03.2022 г.	2 498	44 074	33,0
04.2022 г.	2 409	50 834	37,9
05.2022 г.	930	18 954	13,9

Забележки:

1. Данните са към 23 юни 2022 г.;
2. Данните за 2022 г. са предварителни.

Средният брой месеци на участие в мярката от старта ѝ до момента е 9,0 месеца за работодателите, и 7,9 месеца за работниците и служителите. Над 60 на сто от работодателите и близо 70 на сто от работниците и служителите са участвали в мярката до 10 месеца:

Таблица. 2: Разпределение на работодателите и работниците и служителите по брой месеци на участие в мярката

Брой месеци	Работодатели (% от общия брой)	Работници и служители (% от общия брой)
1 до 5	43,3%	45,5%
6 до 10	19,6%	22,7%
11 до 15	18,4%	19,5%
16 до 20	10,3%	7,5%
21 до 25	7,2%	4,1%
над 25	1,2%	0,7%
ОБЩО	100,0%	100,0%
СРЕДЕН БРОЙ	9,0	7,9

Разпределението на работодателите по броя на осигурените от тях лица в месеца на получаване на подкрепата показва, че около 57 на сто от работодателите са с до девет осигурени лица, а 1,5 на сто – с 250 и повече осигурени лица.

Таблица. 3: Средномесечен брой работодатели, запазени работни места и изплатена сума по брой осигурени лица от работодателя в месеца на получаване на подкрепа

Брой осигурени лица	Структура (%)			Среден брой работни места на един работодател
	Брой фирми с изплатена подкрепа	Брой работни места	Изплатена сума (лв.)	
До 9 вкл.	56,6%	7,6%	5,9%	2,9
От 10 до 24 вкл.	21,8%	11,2%	9,6%	11,1
От 25 до 49 вкл.	10,2%	11,6%	10,3%	24,5
От 50 до 99 вкл.	6,3%	15,1%	15,2%	52,0
От 100 до 249 вкл.	3,7%	18,8%	18,8%	108,7
250 и повече	1,5%	35,6%	40,2%	522,3
ОБЩО	100,0%	100,0%	100,0%	21,6

Близо 36 на сто от запазените работни места са от работодателите с най-голям брой осигурени лица през месеца на получаване на подкрепа. Това е логична последица от факта, че работодателите от тази група са получили средства за запазване на заетостта на най-голям брой работни места средномесечно – близо 522. Работодателите с най-малък брой осигурени лица са получили подкрепа за по-малко от 3 работни места средно на месец.

Разпределението на участниците по пол показва почти равни дялове на мъжете и жените. По възрастови групи преобладават работниците и служителите на възраст между 40 и 54-годишна възраст.

Таблица 4: Разпределение на средномесечния брой работодатели, запазени работни места и изплатена сума по икономическа дейност на регистрацията на работодателя (%)

Код по КИД-2008 и наименование на сектора	Работодатели	Работни места	Изплатена сума
ВСИЧКО	100,0%	100,0%	100,0%
С. Преработваща промишленост	18,3%	41,6%	41,4%
І. Хотелиерство и ресторантьорство	24,1%	20,4%	15,8%
Н. Транспорт, складиране и пощи	6,3%	10,3%	9,7%
Г. Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	21,0%	9,6%	10,0%
В. Добивна промишленост	0,2%	3,4%	7,0%
Ф. Строителство	4,1%	3,4%	3,5%
Р. Култура, спорт и развлечения	3,2%	2,7%	2,8%
О. Административни и спомагателни дейности	5,5%	2,4%	2,4%
М. Професионални дейности и научни изследвания	7,9%	2,1%	2,7%
ІІ. Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; Далекосъобщения	3,0%	1,8%	2,6%
ІІІ. Операции с недвижими имоти	1,6%	0,9%	0,9%
Д. Други дейности	3,2%	0,6%	0,4%
Други дейности, непосочени по-горе (с дял в запазените работни места под 0,3%)	1,6%	0,8%	0,8%

Забележки:

1. Секторите са подредени низходящо според дела на запазените работни места;
2. Данните са към 23 юни 2022 г.

Интерес представлява и разпределението на работодателите, запазените работни места и изплатените средства по сектори. Най-голям дял от общия брой запазени работни места се отчита в сектор С. „Преработваща промишленост“. Там са концентрирани близо 42 на сто от запазените работни места и приблизително също толкова от изплатената сума. В сектор І. „Хотелиерство и ресторантьорство“ са около 20 на сто от запазените работни места и малко под 16 на сто от изплатените средства. С почти равен дял (около 10 на сто) са секторите Н. „Транспорт, складиране и пощи“ и Г. „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“. Макар и мярката да обхваща почти всички икономически дейности, в тези четири сектора са близо 82 на сто от запазените работни места и около 77 на сто от изплатените средства.

Обобщение

- След промените в дизайна на мярката от средата на миналата година броят на включените в нея работодатели и работници и служители намалява. Това е както в резултат от промените в дизайна на мярката с цел насочването ѝ към работодателите, най-силно засегнати от пандемията, така и в резултат на подобрението на икономическата обстановка в страната;
- До този момент по мярката са изплатени близо 1 931,3 млн. лв. Сумата е получена от общо 13 699 работодатели, за запазване на 334 907 работни места.
- Подкрепата е концентрирана към работодателите с най-голям брой наети лица, доколкото при тях броят на работните места, за които се получава подкрепа, е най-голям (средно 522 работни места), и които осъществяват дейност преди всичко в секторите „преработваща промишленост“, „хотелиерство и ресторантьорство“, „търговия“, „транспорт и съобщения“.
- Средният брой месеци на подкрепа е около 9 за работодателите, като се има предвид, че мярката действа от март 2022 г. Най-голям брой са тези, участвали между 1 и 5 месеца (над 43 на сто). Същевременно, около 1,2 на сто от работодателите са получавали подкрепа по мярката за 25 и повече месеца.

Материалът е подготвен от дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“

На фокус

Противодействието на опитите за измама със средства на държавното обществено осигуряване (ДОО) продължава да е сред основните приоритети на ръководството на Националния осигурителен институт (НОИ) и е широко застъпено в дейността на всички териториални подразделения на институцията. В поредица от материали представяме успехите на служителите от различните части на страната в борбата с фалшификатори, лъжци и измамници, които опитват чрез представяне на неистински и скалъпени документи да се доберат до средства, на които нямат право, и така да ощетят всички – държава, общество и отделните граждани. Сега представяме работата в този аспект на служителите в териториалното подразделение на НОИ (ТП на НОИ) във Велико Търново.

Пенсии: изкушението категоричен труд

В отдел „Пенсии“ ТП на НОИ - Велико Търново дейностите за противопоставяне на злоупотребите започват още при първичната обработка на документи от страна на експертите. В хода на пенсионното производство внимателно се разглежда всеки един представен документ или налична информация, необходима за зачитането на осигурителен стаж, респективно - осигурителен доход. Използват се всички информационни регистри, в които се съдържа голяма по обем информация за осигурителите и за осигурените лица. Служителите в отдела имат много добра представа за профила на т.нар. „рискови осигурители“, от името на които се издават документи с неистинско съдържание, както и за други лоши практики.

Длъжностните лица от сектор „Отпускане на пенсии“ притежават високи професионални качества и набито око и до настоящия момент са предотвратили отпускането на пенсии на 38 лица въз основа на документи с невярно съдържание. До 2018 г. общо случаите са 14, през 2019 г. – 8, през 2020 г. – 6, а през 2021 г. се отчита лека тенденция на повишаване – 10. В общи линии всичките са различни, но повтораемост има при документи с неистинско съдържание, издадени от името на четирима осигурители. Лицата прибягват до ползването на най-вече удостоверения, доказващи осигурителен стаж, който не е заверен в трудова книжка. Има случаи и на издадена трудова книжка, в която е удостоверен само стаж при един осигурител, който не е вписан в надлежно водените в хронологичен ред други трудови книжки. Въпросните неистински документи доказват стаж точно в периодите, през които лицата не са работили и чрез тях биха придобили право на пенсия. За длъжностните лица от отдела не е проблем още при пръв оглед на документите за отпускане на пенсия да се усъмнят, поради най-елементарни причини като: документираният стаж не е вписан в стриктно водените трудови книжки в хронологичен ред; липса на информация в Регистъра на осигурените лица; използвани бланки на документи, които не са утвърдени към датата на издаването им; несъответствие между името на осигурителя и положения печат. Понякога документите са изрядно изготвени, но след датата, на която дружеството е прекратило дейност.

При опитите за измами някои от кандидат-пенсионерите подхождат доста наивно, като подценяват бдителността на служителите в отдел „Пенсии“ и очевидно без да знаят, че там се полагат изключителни усилия за анализиране

на различните случаи. Например жена, заявила желание за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст, представя удостоверение, доказващо 3 години стаж като полевъден работник към ТКЗС, като началната дата на периода съвпада с деня, в който е родила детето си.

Фрапиращ случай за установени документи с неистинско съдържание е свързан с изкушението „категориен труд“ и респективно пенсиониране в по-ранна възраст. При искане за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст са представени документи, удостоверяващи повече от 19 години стаж от първа категория при двама осигурители със седалище на територията на София-област. Стажът е надлежно заверен и в трудова книжка, и в удостоверение обр. УП-3. Допълнително лицето представя и удостоверение обр. УП-2 за осигурителния му доход за три години, който е невероятно висок. Но! Документите уж са издадени от работодатели, които нямат нищо общо, че и от различни населени места. Те обаче са напълно идентични - попълнени са с един и същ почерк, използвана е една и съща химикалка. В добавка броени дни преди да подаде заявлението си лицето е сменило настоящия си адрес от София в малко населено място на територията на област Велико Търново, поради което е придобил право да се пенсионира в ТП на НОИ – Велико Търново. За негово съжаление обаче не попада на подходящо териториално поделение, макар и нивото на скалпване на документите да не би подвело и абитуриенти, камо ли опитните великотърновски експерти.

Обезщетения: странни болести, скоростни майчинства и български стаж, докато си във Франция

По отношение на паричните обезщетения от ДОО, действията на екипа на НОИ във Велико Търново водят до трайна тенденция на нарастване на броя на разкритите случаи на измама или предотвратени опити за злоупотреби с публични средства. Въпреки нарастващото многообразие на престъпните намерения и разпространението на „сиви практики“ сред осигурителите, използването на неправомерни техники, както и периодично прилагане на стари трикове за нарушаване на изискванията, професионализмът и добрата подготовка успешно противодействат.

Важен елемент при противодействието е ефективната комуникация, прилагането на нови подходи, системното наблюдение на рисковите осигурители и подаване на информация до останалите институции при съмнения за злоупотреби с цел предотвратяване на измамите. Осигурителите, които са издали или от името на които са подавани неистински документи или неверни данни и информация за осигуряване, се разглеждат като рискови. Следствието от това е, че при всяка последваща обработка на документи или информация, издадена/подадена от такъв осигурител, експертите разглеждат детайлно всички факти и обстоятелства с пряко или косвено отношение към конкретния случай. Този подход е много ефективен и чрез него се заостря вниманието към съответния работодател, а всички рискови осигурители са на постоянен мониторинг.

При необходимост от служителите на отдел „Краткосрочни плащания и контрол“ (КПК) в ТП на НОИ - Велико Търново се изпращат сигнали за извършване на действия по компетентност към други институции, отправят се искания за съдействие или за предоставяне на информация. Ежедневна е практиката за сблъскване с фирми, които не внасят или внасят в по-малък размер осигурителни вноски за фондовете на ДОО, а чрез тях осигурените лица черпят осигурителни права. За всеки от тези случаи се изпращат уведомителни писма до Националната агенция за приходите (НАП).

За по-ефективна борба със злоупотребите се съпоставят аналогични данни от различни източници (най-често други институции), а също и различни по своя характер данни за съответните лица и периоди и при всяко възникнало несъответствие се стартират подходящи контролни механизми - вътрешни проверки, съвместни такива или проверки от външни компетентни органи. Електронизацията на документите също възпрепятства злоупотребите.

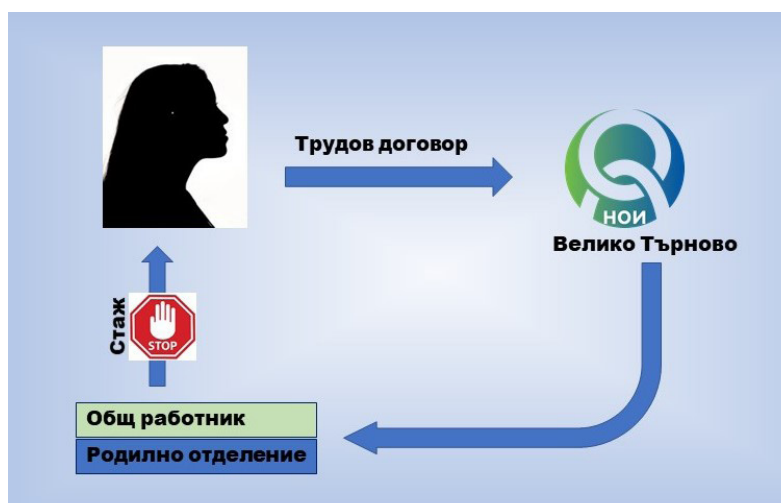
С цел намаляване на броя на неправилно изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО, служителите извършват ежедневно електронни проверки относно правото на лицата за получаване на парично обезщетение. В резултат на предприетите действия, през 2021 г. са съставени общо 1 361 ревизионни материали (ревизионни актове, ревизионни записки и др.). В хода на извършените проверки са установени неправилно изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО, като са съставени общо 87 ревизионни актове за сумата от 24 904 лв. и 283 разпоредения за възстановяване на неправомерно получени средства от ДОО в размер на 144 052 лв. Издадени са и 997 задължителни предписания.

Освен на заложените в системата на НОИ автоматични контроли, позволяващи предварителен контрол за законсъобразност и за недопускане на неправомерно изплащане на обезщетения, се разчита и на експертен преглед и преценка на всеки отделен случаи и анализ на съдържащите се в информационната система на НОИ данни. Когато по данни от информационната система и от извършените анализи възникне необходимост от доизясняване на фактите и обстоятелствата или възникнат съмнения за извършването на неправомерни плащания, контролните органи извършват съответните допълнителни проверки. През 2021 г. на допълнителна проверка след анализ на данните са

подложени 10 255 болнични листове, като за 216 от тях са предприети действия по обжалване. Най-често срещаната причина за обжалване на болничните листове е надвишаване на допустимата за съответната диагноза максимална продължителност на временната неработоспособност.

За предходните две години са подадени 177 сигнала за започване на проверка, като основанието за тяхното стартиране в повечето случаи е подаване на данни за осигуряване за кратък период (от 1 до 2 месеца) с оглед придобиване право на парично обезщетение за безработица, както и странно боледуване или скоростно излизане в майчинство на новоназначени служители след прекарани съмнително кратки периоди във фирмата. Всъщност се касае за опит да бъдат „източени“ максимално повече средства по две пера - за болнични и за безработица, като се заобикалят съществуващите правни норми. Когато извършената проверка или ревизия установи, че осигурителят не е осъществявал стопанска дейност и/или лицата, за които е подадена осигурителна информация, не са упражнявали трудова дейност, за която да подлежат на осигуряване, се издават задължителни предписания за заличаване на тези данни.

Практиката на отдел „Контрол на краткосрочните плащания“ в териториалното поделение във Велико Търново се сблъсква със сериозно разнообразие и креативност в опитите за злоупотреби чрез неоснователно получаване на обезщетения. Това представлява предизвикателство както към контролните органи, така и към юристите и ръководството на регионалния офис на НОИ. Проверките са ориентирани към вникване в детайлите чрез извършване на подробен анализ на представяните документи и писмени обяснения, както и чрез търсене на информация от други институции/ контрагенти и съпоставяне на фактите. По време на тези действия екипите на НОИ през последните 2 години са се натъкнали на редица опити за измама, които могат да бъдат вкарани в графата „интересни“. Предотвратените случаи са свързани с желанието на даден човек да придобие качеството на осигурено лице, респективно - да черпи осигурителни права, без реално да е полагал никакъв труд. Например: лице със завършено средно образование е назначено във фирма, занимаваща се със земеделска техника, като длъжността му изисква професионална категория на свидетелството за правоуправление, но той не може да представи дори любителска шофьорска. В друг казус е мъж с адресна регистрация в София, който за кратък период е с месторабота във Велико Търново. Най-напред не може да посочи в кой район на старопрестолния град е живял, след това предлага нелепото обяснение, че е нощувал при управителя на фирмата, докато е „полагал“ труда. На границата на цинизма обаче е случай, при който жена в напреднала бременност е „назначена“ на длъжност „общ работник“. Призът за глупост вероятно ще спечели човек, който е с предходна трудова заетост във Франция и адресна регистрация в Пазарджик, но пък е назначено във фирма от Великотърновска област. Глупостта в този опит за измама идва при оформянето на фалшивите документи - според направената проверка „работникът“ се е върнал със самолет у нас на 11 септември 2021 г. Всички представени от него трудовоправни и други документи обаче са с дати на подписване преди завръщането му в родината. Във всичките тези случаи целта на измамата е лицата да натрупат фиктивен осигурителен стаж за ползване на права, въпреки че реално не са извършвали никаква трудова дейност.

Материалът е подготвен от екип на Териториално поделение на НОИ – Велико Търново

Нов архивен център ускорява дигитализацията на наличната в НОИ трудово-правна документация

В контекста на съвременното електронно общество дигитализацията е най-ефективният способ за оптимизиране на ресурсите, процесите и взаимодействието във всяка организация. Като модерна институция Националният осигурителен институт (НОИ) постави началото на своята електронизация още през 2007 г. чрез плана за обединяване на архивите на прекратени осигурители без правоприменик в няколко архивохранилища, разположени в основните региони на България, и с перспективата за тяхната пълна дигитализация.

Създадените до момента Регионални архивни центрове (РАЦ) са обособени на териториален принцип с цел окрупняване на документалните масиви, приети от териториалните поделения на НОИ, и за чието съхранение са необходими архивни площи и подходящи условия, съобразно изискванията на нормативната база. Съхраняването на документите в помещения, които да поемат нарастващия обем от регулярно постъпващи в териториалните поделения на НОИ (ТП на НОИ) ведомости за заплати и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правоприменик, редуцира ежегодните разходи в бюджета на държавното обществено осигуряване (ДОО) за наемане на съответните помещения по места.

Неравномерното разпределение на центрове за електронна обработка между Северна България (Враца, Тетевен, Търговище, Силистра) и Южна България (Пловдив и Невестино) способстваше за значителното по-забавеното темпо на дигитализацията в района на Югоизточна България. Досега, електронната обработка на документите на ТП на НОИ - Бургас, Хасково, Сливен, Ямбол и Кърджали се осъществяваше в РАЦ - Пловдив в рамките на утвърдени за целта графици. Необходимостта от по-добра динамика на работата и постигане на по-пълноценни резултати от гледна точка на защитата на обществения интерес наложи надграждане на осигурителния архив на НОИ с нов, архивен център.

Така от 1 април 2022 г. вече функционира РАЦ в с. Минерални бани, който е част от структурата на ТП на НОИ - Хасково. Чрез изграждането му се затваря цикълът по прием на документи за Южна и Югоизточна България и се реализира намерението за изграждане и функциониране на дигитални центрове, обхващащи цялата страна. Новият център вече осигурява условия за електронно архивиране на ведомости за заплати от 5 области на Югоизточна

България – Хасково, Кърджали, Сливен, Ямбол и Бургас. Той има потенциал да стане вторият по големина архивен център след този Невестино, където се съхраняват документите на София град, София-област, Благоевград, Перник и Кюстендил.

Важен етап от подготовката за въвеждането в работен режим на новия архивен център беше запознаването и обучението на служителите, ангажирани с дейности по дигитализация на ведомости за заплати. През март т.г. служителите от бъдещия РАЦ посетиха Регионалните архиви към териториалните поделения на НОИ в Пловдив и Търговище. Основен фокус на тази визита беше практическото запознаване с функциите на модулите за електронно архивиране (сканиращ, индексирал и контролен) и с технологията на работните процеси. Екип на ТП на НОИ – Търговище съдейства за оптимизиране на организацията и правилно стартиране на работните процеси в новооткрития РАЦ.

Ключов момент през април беше въвеждането на тестов режим на работа с информационната система. Този подход вече е прилаган при откриването и на останалите центрове за дигитализация и има дългосрочен положителен ефект. Целта беше придобиване на опитност чрез сканиране на различни по формат и качество на хартиения носител ведомости, както и чрез индексирание на данни в зависимост от спецификата на разплащателната документация в региона. В резултат, може да се очаква тази фазата на предварителна подготовка на служителите за работа да способства за минимизирането на грешките на един по-късен етап.

Моделът на работа при нормиран труд е утвърден във всички РАЦ. В конкретния случай дирекция „Електронен обмен, дигитализация и архиви“ в НОИ въвежда и актуализира нормативите за индексирание на данни поетапно – първоначално определените нормативи са валидни за срок от три месеца, след което се завишават. В третата фаза, която е съобразена с темповете на работа, ще започне изпълнение на нормативите, относими към останалите РАЦ. Тази мярка осигурява технологично време за постигане на баланс между параметрите за количество и качество на работата.

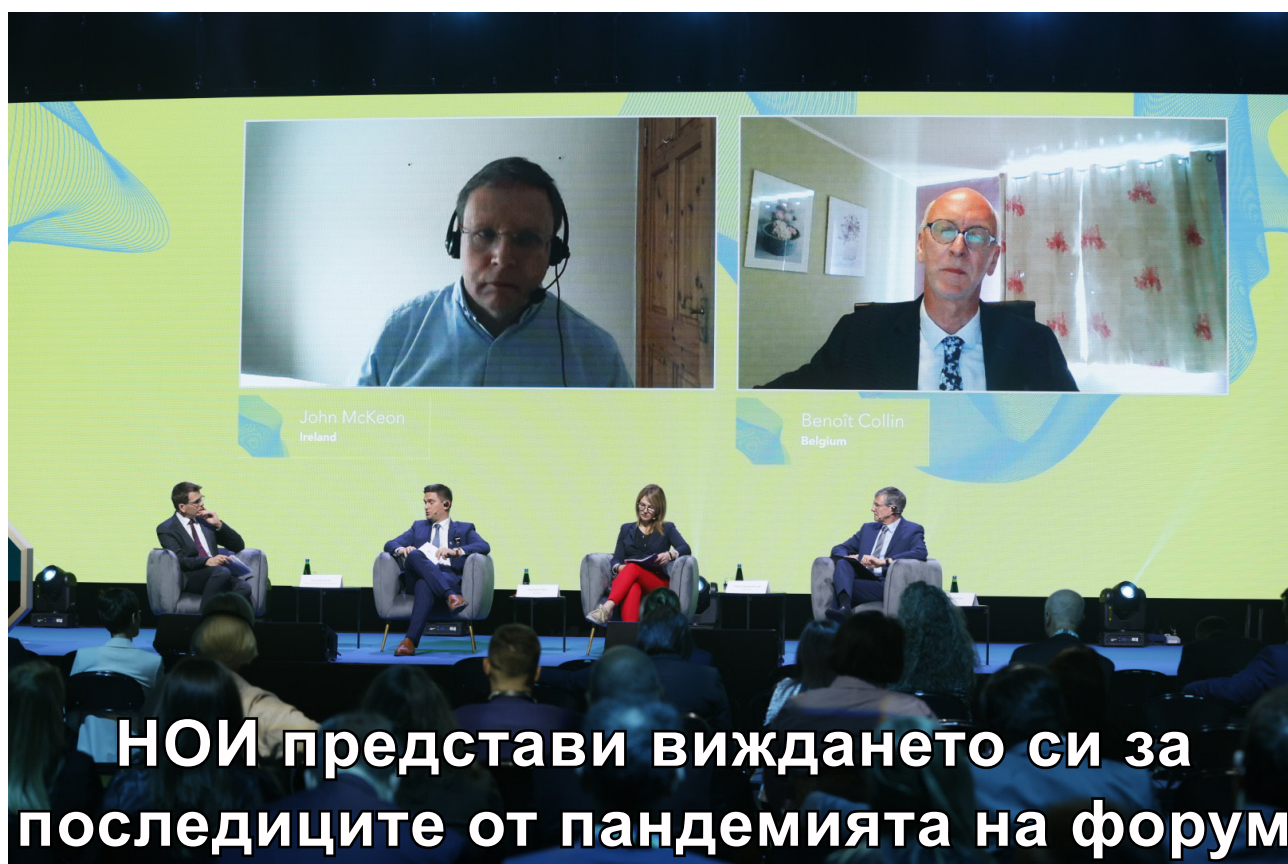

Обект на приоритетна обработка са осигурители с висок интензитет на търсене, като основната цел е по-пълното гарантиране осигурителните права на заинтересованите лица, както и осигурители, чиято документация е в лошо физическо състояние и дигитализацията е инструментът за нейното запазване и ползване до изтичане на предвидения в нормативните текстове 50-годишен срок на съхранение.

Важно е да се отбележи, че основен принос за осигуряване работоспособността на приложенията на информационна система имат експертите от дирекция „Информационни системи за дългосрочни и краткосрочни плащания“ на НОИ. Тясна разработка са модулите, обезпечавачи работни процеси в РАЦ, както и справочната система, осигуряваща бърз достъп до информацията от електронния архив.

Материалът е подготвен от Искра Койнарска, началник на отдел „Дигитализация и електронен осигурителен архив“

Новото „нормално“

Столицата на Естония - Талин, бе домакин на Регионалния форум на MACO (Международната асоциация за социално осигуряване) за 2022 г., организиран в рамките на нейната Европейска мрежа. В събитието участваха изпълнителни директори и висши мениджъри на организации-членки на асоциацията в Европа, както и висши представители на правителството на Естония, политици, експерти и представители на международни и регионални организации.

Българският Национален осигурителен институт бе представен от Йолита Влаевска, директор на дирекция „Международно сътрудничество и проекти“ в института, поканена като говорител в сесията на тема „COVID-19 и социалното осигуряване в Европа: Дългосрочни последици и преход към ново нормално състояние“. Като говорители по темата участваха и представителите на Австрия, Германия и Белгия, модератор беше Йенс Шремер, началник на кабинета на генералния секретар на MACO.

В работата на сесията се включи и Моника Куейсер – ръководител на отдела по социални политики в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, която представи ключови резултати от изследвания на организацията. В световен мащаб се наблюдават аналогични следствия от пандемичната криза, предизвикателствата по същество са сходни, макар и в различни мащаби. Поради това споделянето на различни стратегии и резултатите от тях е особено полезно. Дигитализацията вече не е само предизвикателство, а средство, без което не би било възможно функционирането на социалните системи в новата „нормалност“.

Сесията беше разделена формално на две части. В първата бяха споделени практики, стратегии и мерки, прилагани в страните след подобряването на ситуацията с пандемията в по-голямата част от европейския регион. След огромните предизвикателства пред социалноосигурителните системи през последните две години, извънредните грижи и мерки, прилагани от държавите, се премахват постепенно. Представени бяха предизвикателствата по време на прехода към „новото нормално“, както и специфичните мерки в социалноосигурителната сфера, които все още продължават да бъдат прилагани.

Във втората част на сесията беше обсъдено дългосрочното въздействие на пандемията от Covid-19 върху

националните социалноосигурителни системи, какви са обществените очаквания, ефектите от компенсирането и обезщетенията, финансовата устойчивост, бързите промени на пазара на труда, необходимостта от междуинституционална координация и институционален капацитет, нуждите от рехабилитация, социална защита и други.

В програмата на форума бяха разгледани ключовите приоритети за социалната сигурност в Европа: напредък, предизвикателства и решения; социалното осигуряване за застаряващото население: устойчивост, активност и бъдещи нужди. Други обсъждани теми бяха: институционална трансформация и бъдеще на управлението на социалното осигуряване; иновативни подходи за постигане на високи постижения в администрацията на социалното осигуряване.

МАСО връчи наградите за добри практики за 2022 година, отличени са организации от Швеция, Израел, Австрия, Белгия, Франция и други.

Материалът е подготвен от Йолита Влаевска, директор на дирекция „Международно сътрудничество и проекти“